

ЗМІСТ КОМПОНЕНТІВ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

© Безпала Г. О., 2015

<https://orcid.org/0000-0002-7753-2406>

У статті доведено, що фахова компетентність майбутнього вчителя з образотворчого мистецтва, як інтегративне особистісне утворення майбутнього фахівця, характеризується сукупністю знань, вмінь і якостей, що забезпечує професійне вирішення навчально-виховних завдань. Визначено зміст компонентів фахової компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва: змістовий, діяльнісний, особистісний. Встановлено, що до змістового компонента відносяться знання з основ наук; методологічні та теоретичні знання суті та способів здійснення образотворчої діяльності; фахові (дидактичні, методичні) знання з навчання, виховання, розвитку учнів; управлінські знання: аналіз, планування, організація; до діяльнісного входять інтелектуальні, проєктувальні, організаторські, аналітико-рефлексивні вміння вчителя образотворчого мистецтва; до особистісного – професійно-особистісні якості, позиція і спрямованість як особистості, індивіда і суб'єкта діяльності, рівень його відповідальності, свідомості і мислення; мотивація до оволодіння професією. Змістовий, діяльнісний, особистісний компоненти сприяють цілісності підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

Ключові слова: фахова компетентність, компоненти компетентності, змістовий, діяльнісний, особистісний, майбутній вчитель образотворчого мистецтва.

Беспалая А. А. Содержание компонентов профессиональной компетентности будущих учителей изобразительного искусства.

В статье рассмотрена профессиональная компетентность будущего учителя изобразительного искусства, как интегративная личностная составляющая будущего специалиста, характеризуется совокупностью знаний, умений и качеств, обеспечивающие профессиональное решение учебно-воспитательных заданий. Определено содержание компонентов профессиональной компетентности будущего учителя изобразительного искусства: содержательный, деятельностный, личностный. Установлено, что к содержательному компоненту относятся знания основ наук, методологические и теоретические знания сути и способов выполнения художественной деятельности; профессиональные (дидактические, методические) знания обучения, воспитания, развития учащихся;

управленческие знания (анализ, планирование, организация); в деятельностный входят интеллектуальные, проективные, организаторские, аналитико-рефлексивные умения учителя изобразительного искусства; к личностному – профессионально-личностные качества, позиция как личности, индивида и субъекта деятельности, уровень ответственности, сознания и мышления; мотивация овладения профессией. Содержательный, деятельностный и личностный компоненты способствует целостности подготовки будущих учителей изобразительного искусства.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, компоненты компетентности, содержательный, деятельностный, личностный, будущий учитель изобразительного искусства.

Bezpalა H. O. The content of the components of professional competence of future teachers of fine arts.

Based on research of scientific papers and analysis of educational and qualification characteristics of fine arts teachers there was disclosed the gist of the notion of professional competence and its components and determined the efficacy of typical professional tasks, vocational and educational problems that arise in real situations of educational or scientific and educational activities. The content of the components of professional competence of future teacher of fine arts is considered. Basic knowledge and skills of the teacher of fine arts are divided into content-related, activity-related, and personal. The content component includes theoretical knowledge of the fundamentals of science, awareness of professional activity of education, training and development of students, the personal component includes professional and personal qualities, the position and orientation as a personality, an individual, and an entity, the level of his responsibility, consciousness and thinking; the activity-related component includes professional knowledge and skills tested in practice as the most effective. The content-related, the activity-related and personal components contribute to the training entirety of future teachers of fine arts.

Key words: professional competence, competence components, content-oriented, activity-oriented, personal, future teacher of fine arts.

Постановка проблеми. У сучасних соціально-економічних умовах розвитку суспільства потреба у фахівцях образотворчого мистецтва зачіпає систему їх підготовки. Як відомо якість професійної діяльності фахівця визначається його компетентністю. Наукова категорія «фахова компетентність» стосовно якості підготовки майбутніх учителів взагалі, вчителів образотворчого мистецтва, зокрема, використовується недавно і є сукупністю їх творчих і професійних здібностей. Для фахової компетентності вчителя потрібне постійне самовдосконалення, саморозвиток на основі бази знань, умінь, навичок, здібності до безперервної освіти. Саме тому треба уточнити суть

поняття фахова компетентність майбутніх учителів образотворчого мистецтва та розкрити зміст її компонентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання поняття фахова компетентність майбутніх вчителів розглядали такі науковці, як О. Бараболя [1], І. Заргорян [3], В. Саюк [6] та інші. У працях науковців визначається сутність компетентнісного підходу та фахової компетентності вчителя. За думкою В. Саюк [6] фахова компетентність – це якість дії працівника, що забезпечує ефективність вирішення професійно-педагогічних проблем і типових професійних завдань, які виникають у реальних ситуаціях педагогічної чи науково-педагогічної діяльності. Вона залежить від кваліфікації педагога, від загальноприйнятих цінностей моралі та етики, від володіння ним освітніми технологіями та технологіями педагогічної діагностики (опитування, індивідуальні та групові інтерв'ю), від життєвого досвіду педагогічного працівника та його постійного удосконалення.

О. Бараболя визначає методичну компетентність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, як обов'язковий компонент професійно-педагогічної компетентності, змістом якої є: володіння різними методами навчання, методичними прийомами, рівень загально дидактичної, художньої та методичної підготовки до організації навчально-виховного процесу. Наголошуючи на тому, що методична компетентність спрямована на формування професійної та художньої культури майбутнього вчителя образотворчого мистецтва й покликана задовольняти потреби в постійному підвищенню фахового рівня в системі методичної роботи [1]. Формування фахової компетентності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва І. Заргорян, пов'язує з естетичним вихованням особи, яке у поєднанні з проектною майстерністю і знанням, є основою професіоналізму [3]. Фахова компетентність майбутнього вчителя стає також показником якості їх освіти та потребує її уточнення у сучасних освітніх умовах.

Мета статті. Розглянути зміст компонентів фахової компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Фахова компетентність – це праця викладача, в якій здійснюється педагогічна діяльність, реалізується особистість викладача, співпраці з іншими людьми, спілкування, а це саме моральні якості.

На основі аналізу наукових досліджень О. Бараболі [1], О. Ярошинської [7], було обґрунтовано такі компоненти фахової компетентності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва: змістовий (теоретичні знання з основ наук, усвідомленість професійної діяльності з виховання, навчання, розвитку учнів); діяльнісний (професійні знання і вміння, апробовані в дії як найбільш ефективні); особистісний (професійно-особистісні якості, позиція і спрямованість як особистості, індивіда і суб'єкта діяльності, рівень його відповідальності, свідомості і мислення). На основі вивчення освітньо-кваліфікаційної характеристики було розкрито зміст цих компонентів саме для вчителів образотворчого мистецтва.

Змістовий компонент, за І. Заргарян, спрямовано на розвиток мислення учнів; формування колористичного бачення відтінків і вибір певного колориту; художньо-образне мислення; збагачення знань зі специфічної художньо-мистецької, навчально-художньої діяльності людини [3]. В освітньо-кваліфікаційній характеристиці вчителя образотворчого мистецтва [5] наводяться ті знання, які необхідні для отримання кваліфікації вчителя. До них відносяться: знання про витоки та функціональну роль образотворчого мистецтва, визначення його місця в системі мистецтв, показ мистецтва як продукту певного періоду розвитку суспільства; опанування матеріалів з історії мистецтва; ознайомлення з творчістю видатних митців живопису, графіки, декоративно-прикладного мистецтва, кольорознавства; визначення основних історико-художніх стилів та напрямків мистецтва; пізнання творчості майстрів провідних європейських шкіл; засвоєння відомостей про художні виставки і творчу практику художників-передвижників на Україні; пізнання особливостей виховання художніх кадрів в навчальних закладах України.

Другий компонент фахової компетентності – діяльнісний – потребує вміння щодо успішного виконання педагогічних завдань, володіння педагогічними технологіями, методикою викладання образотворчої діяльності і встановлювати суб'єктно-суб'єктні взаємовідносини учитель-учень [3]. У зв'язку з тим, що фахова компетентність відображає також рівень сформованості педагогічної діяльності, тому діяльнісний компонент компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва спрямованих на: удосконалення матеріалів та образотворчих засобів передачі фактури зображального об'єкту; створення послідовності композиції з використанням

певного матеріалу; виховання творчих здібностей, художнього смаку на зразках, що відповідають сучасним естетичним критеріям; аналіз художнього вирішення ескізу та композиції; вміння виконувати макет власного твору з паперу, картону, тканини, дерева та інших матеріалів; порівняння з негативними композиціями конструювання (без урахування художніх критеріїв) предметів побуту; проведення навчальних занять і уроків різних типів; проведення гуртка художньої діяльності та уроків з урахуванням різних методів навчання залежно від видів художньої діяльності; перевіряти домашнє завдання (якщо дано), пояснювати завдання на уроку, ставити мету, навчальне завдання, керувати самостійною роботою, надавати практичну допомогу в процесі зображальної діяльності, здійснювати виховне завдання, заохочувати учнів, відмічати позитивні якості їх роботи з урахуванням ставлення до виконання завдання; засвоєння прийомів і методів індивідуальної роботи з учнями з урахуванням психолого-вікових особливостей учнів; володіння творчим баченням, образним мисленням і художнім смаком; показ наочних прикладів послідовного зображення за темою уроку; володіння практичними прийомами наочного показу різних зображальних технік; надання естетичної оцінки в процесі художньої діяльності та підведення підсумків уроку; проведення виховних заходів (відвідування музею, виставки образотворчого мистецтва, зустрічі з митцями професійного і народного мистецтва); створення експозиції виставок кращих робіт з різних видів художньої діяльності; проведення бесід з батьками з питань ставлення до навчання, забезпечення якісними матеріалами для художньої діяльності та естетичного виховання.

Оскільки вчителеві необхідно дотримуватися принципів і правил етикету, який є засобом спілкування, засобом регуляції відносин між людьми, котрі вступають у спілкування (В. Гриньова) [2, с. 243], то фахова компетентність відображає також і рівень цінностей особистості вчителя образотворчого мистецтва, його спрямованість, мотиви, потреби. На підставі вивчення наукової літератури зазначимо, що виключно важливим для формування фахової компетентності майбутнього вчителя є, вдосконалення його особистісних якостей, що його характеризують як особистість гуманну (любов до дітей, до інших людей, перцепція, емпатія, комунікативність), соціально відповідальну, самостійну, ініціативну, тактовну, толерантну, здатну до рефлексії [1–4; 6; 7]. Вивчення освітньо-кваліфікаційної характеристики майбутнього вчителя з

образотворчого мистецтва дійшли висновку, що особистісний компонент фахової компетентності вчителя характеризує його професійну спрямованість, особистісні професійно значущі якості до яких відносять саме моральні, емоційні, волевові, організаторські [5]. Особистісний компонент є важливий, оскільки він визначає розвиток інтелекту, творчого мислення, орієнтацію на національні цінності; розуміння образу і якості життя; концептуальне розуміння багатокультурності світу і необхідності співпраці в ньому, загальних етичних цінностей та принципів; формування освітньо-наукового потенціалу з мистецтва; розвиток логічного та образного мислення, комплексного системного підходу до аналізу, оцінки та подальшого процесу [5].

Висновки з проведеного дослідження та перспективи подальших розробок у обраному напрямку. На основі аналізу наукових праць та вивчення освітньо-кваліфікаційної характеристики вчителя образотворчого мистецтва розкрито зміст компонентів їхньої фахової компетентності: змістовий (знання з основ наук; методологічні та теоретичні знання суті та способів здійснення образотворчої діяльності; фахові (дидактичні, методичні) знання з навчання, виховання, розвитку учнів; управлінські знання: аналіз, планування, організація, корекція); діяльнісний (інтелектуальні, проектувальні, організаторські, аналітико-рефлексивні вміння); особистісний (професійно-особистісні якості, позиція і спрямованість як особистості, індивіда і суб'єкта діяльності, рівень його відповідальності, свідомості і мислення; мотивація до оволодіння професією).

Проведене дослідження не вичерпує всієї проблеми, перспективними напрямками дослідження є розробка організаційно-педагогічних умов впровадження компонентів фахової компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва у навчально-виховний процес.

Література

1. Бараболя О. Методична компетентність учителя образотворчого мистецтва як психолого-педагогічна проблема / Олена Бараболя // Актуальні питання художньої освіти у вищій школі. – К. : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 135-139.
2. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (методичний аспекти) / В. М. Гриньова. – Х. : Основа, 1998. – 300 с.

3. Заргарян І. В. Цілісність формування колористичного сприйняття майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін / І. В. Заргарян // Сучасна освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика : матеріали наук.-практ. конференції, (22 листопада 2011 р.). – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2011. – С. 32–33

4. Кондратюк Н. В. Опис досвіду. [Електронний ресурс] / Н. В. Кондратюк. – Режим доступу : <http://te.zavantag.com/docs/392/index-29188.html>.

5. Освітньо-кваліфікаційна характеристика за спеціальністю 7.02020501, 8.02020501 Образотворче мистецтво [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу : http://udpu.org.ua/viewpage.php?page_id=701

6. Саюк В. Розвиток професійної компетентності вчителів географії у системі післядипломної педагогічної освіти / В. Саюк. – К. : Либідь, 2007. – С. 22.

7. Ярошинська О. Формування фахової компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах освітнього середовища професійної підготовки / О. Ярошинська // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2013. – № 7. – С. 32.